

Ärende angående byggnadsminnesförklaring enligt Kulturmiljölagen av ladugården på Överjärva gård, Solna.

Ärendet initierat av Emmelie Folkesson, tel: 070 359 19 69.

Härmed väcks fråga om byggnadsminnesförklaring gällande ladugården på Överjärva gård, Solna stad. Syftet med en byggnadsminnesförklaring av ladugården på Överjärva gård är att bevara fysiska delar av den i sin helhet **enda** bevarade agrara miljö i Solna. En miljö, vilken genom byggnadsminnesförklaringen 2012 av fastigheten Järva 2:18, förklarades ha ”ett stort kulturhistoriskt värde” (bet. 2031-1995-2920).

HISTORISK ÖVERISKT – ÖVERJÄRVA GÅRD

Området som idag kallas Överjärva gård har varit befolkat sedan ca 500 e.kr. Tre gravfält finns bevarade på gården sedan denna tid. Överjärva by ägdes under 1300-talet av Klara kloster, vilka var den största jordägaren i Stockholm med 165 gårdar. Under 1500-talet var Överjärva med sina fyra hemman socknens näst största by och tillsammans med Nederjärva den enda kronoby i Solna. Vid Gustav Vasas reformation 1527 drogs kyrkans mark in till kronan. 1530 överfördes Järvabyarna till Solna socken från att tidigare tillhört Sollentuna. I slutet av 1630-talet innehades Överjärva by av riksmarsken Jakob De la Gardie vilken sedermera byggde ett slott vid Edsvikens strand på Överjärva bys mark. Slottet stod färdigt 1644 och fick namnet Jakobsdals slott (bytte namn 1684 till Ulriksdals slott). Övrig mark delades upp på två hemman, Östergården och Västergården. Dessa två hemman blev arrendegårdar under Jakobsdals slott. År 1790 slogs de två gårdarna ihop och bildade Överjärva gård.

Överjärva gård rustades upp under 1800-talets början; de gamla husen revs och det byggs färre och större hus. De äldsta kvarvarande husen på gården är från detta århundrande. Armeniern Ohan Demirgian, Karl XV:s hovstallmästare på Ulriksdals slott, arrangerade Överjärva gård från 1870 till 1873. Under hans tid på gården uppfödes Statarlängan, Vinterträdgården (Kapellet) och TrädgårdsmästARBostaden med växthus. I slutet av 1800-talet startades *Öfver Järfva mjölkhandel* på gården med mejeri och butiker i Stockholm.

Vid sekelskiftet var Överjärva gård Solna sockens största jordbruk, både vad gäller areal och

djurbesättning. På gården bodde 108 personer, varav 58 barn. Från 1905 tog Järvafältets militära övningsområde gårdens mark i anspråk. Gården brukades som arrendeenhet under militärens förvaltning fram till 1970. Ulriksdals galoppbana anlades 1919 och de hade sin glansfulla period fram till 1960, då den flyttade till Täby. Jordbruket upphörde i början av 50-talet.

LADUGÅRDEN PÅ ÖVERJÄRVA GÅRD

Kring sekelskiftet 1900 var Överjärva alltså en gård med omfattande mjölkproduktion, jordbruk och trädgårdsodling. Ladugården är en av de äldsta byggnaderna och har fortfarande stor betydelse som historisk byggnad och för upplevelsen av gårdsmiljön.

Ladugården har sitt ursprung i den ladugårdsbyggnad som stod klar 1825. Den bestod från början av en huvudlänga med två flyglar åt söder, varav den ena flygeln revs på 1910-talet. På 1920-talet reparerades ladugården. Den västra delen som användes som ladugård byggdes på och de två små tillbyggnaderna vid västra gaveln tillkom. I den ena fanns ett mjölkkrum med vattenbassäng, i den andra ett maskinrum för mjölkmaskinerna. Under 1930-talet installerades elektriskt ljus i ladugården.

År 1886 fick Överjärvas arrendator Karl Westerström sitt första tillstånd att bedriva mjölkhandel i Stockholm. Huvudbutiken och mejeriet låg på hamngatan medan tio filialer fanns på Norrmalm, Östermalm och Gamla stan. År 1900 fanns det plats för 71 kor och 13 hästar i ladugårdens huvudlänga och i flyglarna fanns plats för oxar och får. Överjärva var då den gård i Solna socken som hade den största åkerarealen och de flesta korna.

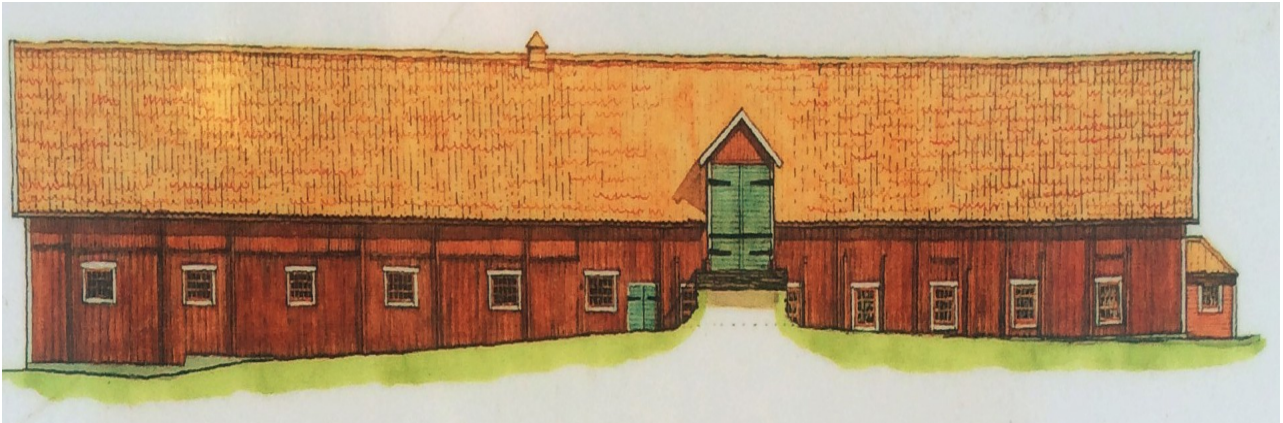
År 1905 beslutade riksdagen att Järvafältet skulle bli militärt övningsområde och en stor del av Överjärvas marker togs i bruk av militären. När Stockholms Kapplöpningssällskap år 1918 började anlägga Ulriksdals kapplöpningsbana på gårdens södra ägor begränsades jordbruksdriften ytterligare. Stalldelen i ladugården byggdes då om för att användas som stall för kapplöpningshästar. Mjölkproduktionen på Överjärva fortsatte en bit in på 1950-talet, men det var under 1930-talet som "Öfver Jervas mjölkhandel" var som störst.

VARFÖR BYGGNADSMINNE?

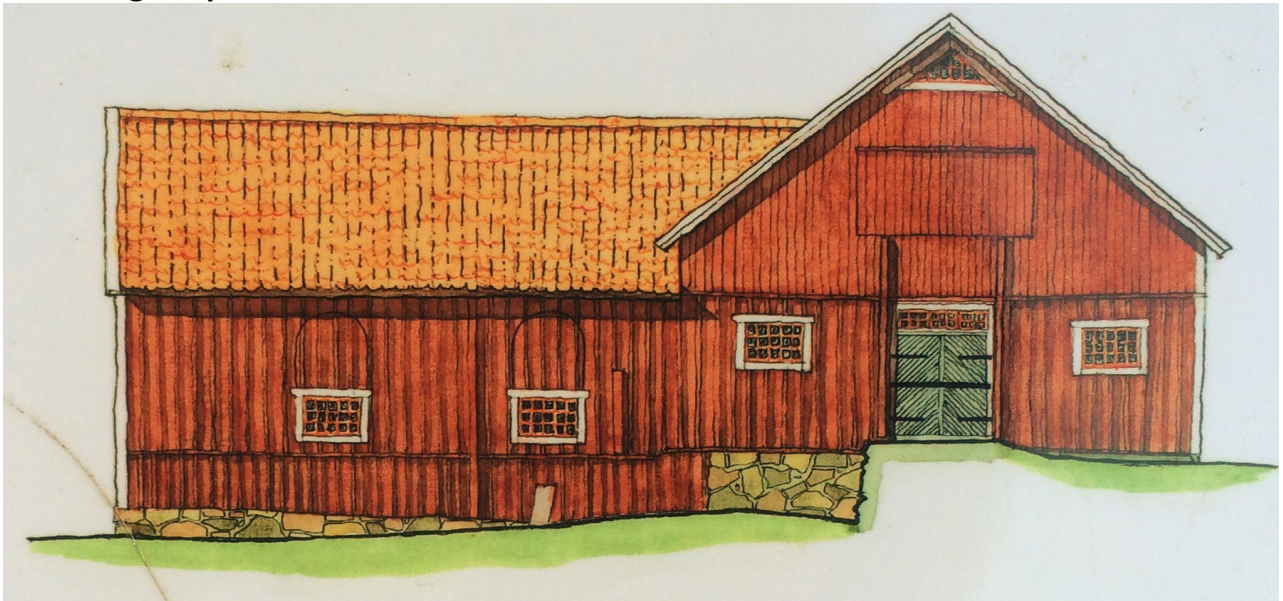
Som tidigare nämnt är Överjärva gård den enda agrara miljö i Solna som i sin helhet är bevarad. I denna miljö, som vittnar om gemene mans naturliga förhållande till jordbruket, spelar ladugården en central roll. Den har ett starkt symbolvärde för vår samtid i den mening att den skickar tydliga signaler om platsens historia som agrar miljö. Vidare består byggnadens kulturhistoriska värde i dess förmåga att skapa förankring och igenkännande, det vill säga identitetsvärde, för alla åldrar. Ladugården som symbol vittnar om ett levnadssätt som för samtiden är främmande, men som har präglat människor, djur och mark under många hundra år. Ladugården som fysisk byggnad är också av stor betydelse, dess placering markerar tillsammans med magasinet en entré till gårdsplanen. Byggnadskroppen sträcker sig i öst-västlig riktning och ramar in gårdsplanen. Utan denna byggnad skulle Överjärva gård tappa en mycket stor del av sitt kulturhistoriska värde som sammanhållen, bevarad agrar miljö. Byggnaden är även ur en näringslivshistorisk synvinkel högst intressant då den har huserat både kor för storskalig mejeriverksamhet samt kapplöpningshästar för kapplöpningstävlingar i området. Mejeriverksamheten, som bedrevs under cirka 70 år, lär ha försörjt stora delar av Stockholm med mejeriprodukter genom sina tio filialer.

Genom ett nationellt perspektiv kan det också påtalas att denna typ av byggnad inte ägnas någon större åtanke. Ladugårdarna i landet blir mer sällsynta och i fråga om byggnadsminnen i princip obefintliga. Ur bevarandesynpunkt måste vi alltid ligga steget före, vad vill vi att framtiden ska veta om vår historia? Ladugården besitter ett högt kulturhistoriskt värde och är mycket viktig för uppfattningen och upplevelsen av Överjärva gård som miljö. Den vittnar om det liv som största delen av Sveriges befolkning levt under många hundra år och som har format det vi är idag.

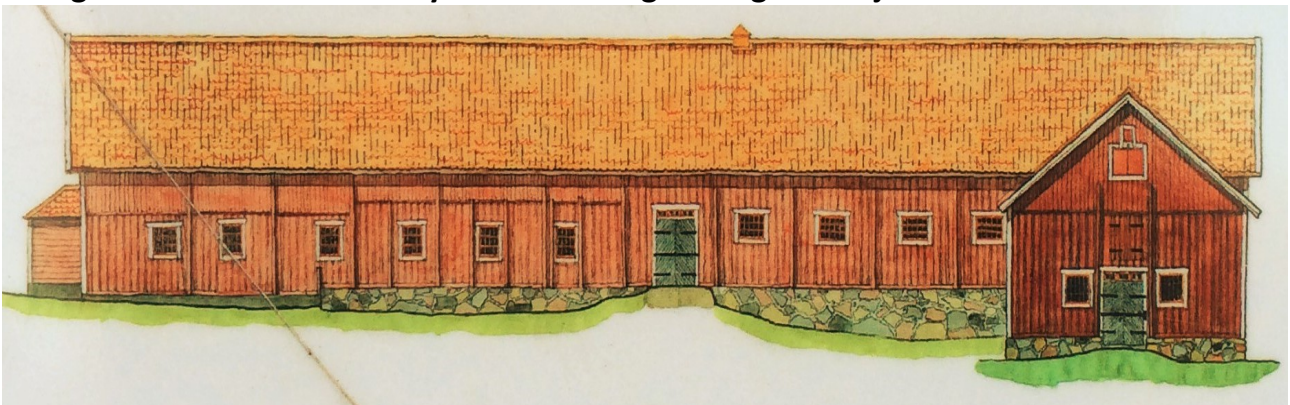
Ladugårdens norra sida som vetter in mot gårdsplanen.

Ladugårdens östra sida som vetter mot gårdsvägen. Bildar tillsammans med magasinet en entré till gårdsplanen.

Ladugårdens södra sida som syns redan från gårdsvägens början.

Ladugårdens västra sida.

